

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Szana Tamás †. A magyar bibliofil-irodalmat számottevő veszteség érte Szana Tamásnak ez év február 11-én történt elhunytával. Annak a sajnos nálunk még mindig igen kicsiny gárdának volt egyik oszlopos tagja, mely a vérbeli bibliofil szeretetével gyűjti és dédelgeti a könyveket s színesen, élvezetesen tud is írni kedvenceiről. 1844 január elsején született a heves-megyei Tiszafüreden, a hol alsóbb iskoláit is végezte. A jogot Debreczenben, Kassán és Budapesten hallgatta, a kiegyezés esztendejében ügyvédi oklevelet is szerzett, de mint gyakorló ügyvéd sohasem működött, hanem teljesen az irodalomnak a művészeteknek szentelte életét. Irodalomtörténeti és művészeti dolgozatai mellett a bibliofilia köréből vett tanulmányokkal is gazdagította irodalmunkat. Legjelentősebb alkotása e nemben *A könyv régen és most* című 1888-ban megjelent kötetkéje, mely ezen a téren irodalmunkban első s máig is egyetlen kísérlet. Nyolcz fejezetben mondja el benne Szana azokat a tudnivalókat, melyek a szenvedélyes bibliofil érdekkelhetik, jobbra francia forrásművek alapján. E csinos dolgozat méltó párja az a cikksorozata, melyet 1899-ben gyűjtött össze *Egy amateur naplójából* címen, szerény, de izléses kiállítású kötetben. Az utóbbi kötet egyik legsikerültebb fejezetéből, *Az amateur*-ből bemutatjuk azt a kedves anekdotát, mely magáról az elhunyt-ról szól s legfényesebben jellemzi bibliofil lelkületét. Szana a bibliofilek egyik legkeresettebb cikkéről *Dorat Les Baisers* című verskötetéről beszél, mely tudvalevőleg 1770-ben *Eisen* rajzaival illusztrálva látott napvilágot kétféle kiadásban, úgy mint közönséges és nagyobb szélű, merített papíroson:

»Egy napon Sz. barátom, ki a hazai régi nyomtatványokat gyűjti nagy szakértelemmel, azzal a hírral lep meg, hogy *Dorat* egyik művét megvásárolta, s minthogy könyvtárában nincsenek francia szépírók, a könyvet hajlandó nekem átengedni. Pár napig azonban várakoznom kell, mert cserét ajánlott egy antikváriusnak s míg attól választ nem kap, a könyv felett nem rendelkezhetik.

»— Nálad van a *Dorat*? — kérdeztem lázas kíváncsisággal s az igenlő válaszra, már karomat a karjába fűzve, vonszoltam őt a lakására.

»A kötet az asztalon hevert; alakjáról rögtön felismertem. Izgatottan vettem kezembe; a mit sejtettem, csakugyan megvalósult: a könyv a *Baisers* ritka kiadása volt. Szerény köntöst viselt ugyan, hihetőleg valamely régi német könyvkötő ruházta; de metszetei hámulatosan frissek, egyes lapjai meglepően tiszták valának. Csakis egy-két helyen mutatkoztak könnyen eltávolítható, kisebb vízfoltok.

»Az első meglepetésből csak nagynehezen tudtam magamhoz térni. Hogy kerülhetett hozzánk ez a szép példány? Vajjon ki lehetett első tulajdonosa? Azután egyszerűen hónom alá csaptam a könyvet s minden szó nélkül távozni akartam vele.

»Barátom csak nagy nehezen tudta megértetni, hogy az adott szó a bibliofilt, az amatőrt is kötelezi, s az a két-három nap, a meddig várakoznom kell, éppenséggel nem örökkévalóság.

»De nekem örökkévalóság volt. Nyugalmamat, munkakedvet elveszítettem s azt óhajtottam, vajha annak az antikváriusnak az emlékezetéből minden bibliográfiai ismeret kiesnék egy rövid pillanat alatt. Pogányabb, embertelenebb gondolatom már nem támadhatott volna.

»És az amatőrök védő szelleme ezúttal pártomra állott. Az antikvárius egy gyöngye pillanatában ki engedte karmai közül siklani az értékes könyvet.

»*Dorat* Baisers-je az enyém lett.

»De boldogságom még nem volt teljes. A könyv nem maradhatott falusiasan szerény köntösében és a vízfoltos lapokat is tisztogattatnom kellett. Vajjon a mosás nem okoz-e kárt a papirban, vajjon az én *Gottermayer* barátom tudja-e a könyvet majd úgy ruházni, hogy nagyvilági társai mellett pirulás nélkül megjelenhessen?

»Ez a gondolat kísért, üldözött mindenütt; íróasztalom mellett ép úgy, mint sétáimban.

»Ott voltam a foltos lapok fűrésztésénél, órákat töltöttem a könyvkötőműhelyben s magam választottam ki a vörös maroquint ép úgy, mint az apró bélyegzőket, melyeket a könyv aranyozásánál alkalmaztatni kívántam.

»A könyv végre elkészült s én egy szép *Dorat*-kötet boldog tulajdonosa lettem. Olyan példányé, melyet nemcsak a hozzám hasonló szegény ördögök, hanem az amatőrökké változott pénzeszsákok is megirigyelhetnek.«

Íme ilyen volt néhai jó *Szana* Tamás mint bibliofil s ilyen volt mint író.

Σ

A Kassai Múzeum új miniszteri biztosa. A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr márczius havában kelt leiratával *Varjú* Elemér m. n. múzeumi segédőrt bízta meg miniszteri biztosi minőségben a Kassai Múzeum igazgatásával. A mily nehezünkre esik *Varjútól*, mint intézetünk egyik legképzettebb s legrokonszenvesebb tagjától megválnunk, szintoly örömmel látjuk őt oly munkakörbe helyezve, melynek betöltésére sokoldalú képzettsége, őszinte ügyszeretete annyira alkalmassá teszik. Őszintén kívánjuk, hogy Felső-Magyarország e máris jelentős intézete, melyet elődje *Mihalik* József oly sok ízléssel és szerencsével rendezett be, az ő kezei alatt hatalmasan megizmosodva, teljesítse azt a fontos kulturális szerepet, melyre hivatva van.

A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének előadója. Ő felsége 1908 február hó 12-én kelt legmagasabb elhatározásával *Mihalik* József királyi tanácsos, orsz. felügyelőt, a főfelügyelőség előadójává megtöltött kinevezni. *Mihalik*, a ki mint a Kassai Múzeum miniszteri biztosa,

szerzett magának elismerést múzeumi körökben, az előadói tisztet helyettesként 1907 január 1-től kezdve töltötte be.

Dante Divina comediájának 1472-ben Jesiben megjelent kiadása, mely tudvalevőleg Frederigo de Conti da Verona sajtóján nyomtatott, a legritkább nyomtatványok egyike. Megvan a M. N. Múzeum Széchényi orsz. könyvtárában is s az állandó kiállítás VI. szekrényében 74. sz. a. közszemlére is ki van állítva. A kiállítási katalógusban (II. kiadás 1903. 28—29. l.) azt olvassuk e kiadványról, hogy csupán »három példánya ismert«. Ezzel szemben Guido Biagi a *Rivista delle Biblioteche e degli archivi* mult évi október—novemberi számában e kiadás egy példányáról értekezve, azt állítja, hogy hét példánya ismeretes. E hét példány a következő: egy van Olaszországban, a *Trivulzianó*-ban; egy van a manchesteri *Rylands library*-ben, a hová Lord Spencer gyűjteményéből került; kettő van a *British Museum*-ban, ezek egyikét Antonio Panizzi 1847-ben 90 £-ért vásárolta meg Asher berlini könyvkereskedőtől, másikat pedig Panizzi utóda, Jones vásárolta kevéssel azután, amannak kiegészítésére; kettő van magántulajdonban: Alfred H. Huth, illetve báró Sidney Sonnino bibliophilek gyűjteményeiben. Végül a hetedik példány, mely egykor Andréé Tessier tulajdona volt, 1900-ban vétel útján a magyar állam tulajdonába került s jelenleg könyvtárunk egyik büszkesége.

Dr. G. P.

A kapronczai biblia. A Széchényi országos könyvtár 1907. évi szerzeménycínek egyik legbecsesebbje az a XV. századi biblia-kézirat, mely eddig a Bars-megyei Kaproncza község egyházának tulajdonában volt. A magyar irodalomtörténetet főleg azon szempontból érdekli, mert másolója magyar ember. A kézirat 8^a lapján megnevezi magát: 1478. *Et sic est finis huius glossarii magni Alberti tocus bibliae per manus Johannis Mayer de Crennicio.*

A kézirat első nyolcz lapja az egyes könyveknek distichonokba foglalt rövid tartalmát foglalja magában; a néhol egészen az érthetlenségig rövidített szavak alá a másoló magyarázó rövid megjegyzést írt. A szentírás könyvei a ma érvényben levő sorrendben következnek egymás után; az a csekély hiba valószínűleg a bekötőtől ered, hogy a bírák könyvének egy lapját az apocalipsis után tette. A szöveg majdnem teljesnek mondható, néhány kivágott laptól eltekintve. Az írás jól olvasható, az inicziálék egyszerűek, a fejezetek címei vörös tintával íratlak, az itt-ott látható kezdetleges díszítés pedig vörös és kék tintával történt. A szöveg szélén néhol rövid magyarázó jegyzet található a kevésbbé ismert helynevekről, mértékekről s effélékről. Egy-két helyen a szöveg kitoldását fellelhetjük, kétségtelenül a másolat összeolvasásának és javításának eredményeként.

Az értékes kézirat a XV. század közepén készülhetett. 1496-ban a kötés első táblájára írt feljegyzés szerint, *Kunsneyder* János hagyatékából került mint kegyes ajándék a kapronczai egyház birtokába. Kötés egykorú, rongált. A sarokszögek megvannak rajta, kapcsai azonban már elvesztek.

Bártfai Szabó László.

A Carnegie-féle könyvtárakról. Napilapjainkban több ízben olvashattunk azokról a nagyszerű közkönyvtárakról, melyekkel *Carnegie* András amerikai dollárfejedelem szinte elhalmozza az Északamerikai Egyesült-Államok s az Egyesült királyság boldog lakosait. Robert *Johnson* egy nemrég megjelent cikkében, mely a *Library Journal* m. é. októberi füzetében is napvilágot látott, arról győzi meg az olvasót, hogy a *Carnegie* alapította könyvtárak túlnyomó része — legalább Angliában — több kárt, mint hasznot hajt. A dollárkirály bőkezősége ugyanis csupán odáig terjed, hogy csinos könyvtár-épületet emeltessen, melynek főkéssége — magának az alapítónak bronzból készült mellképe. A könyvanyag beszerzéséről s az épület további jókarban tartásáról, valamint a kezelési költségekről azonban elfeled gondoskodni. Azt hiszi, ez irányban eleget tesz azzal a kikötésével, hogy a község tartozik behozni a könyvtári adót, de azzal már nem törődik, hogy ez az adó tényleg elégséges lesz-e a felmerülő szükségletek fődözésére. Már pedig az adó, tekintve, hogy annak összege törvény által van korlátozva, kisebb községekben alig 2—3 száz fontot tesz ki, vagyis oly nevetségesen csekély összeg, melyből a könyvtár fentartásával s fejlesztésével járó költségeket fedezni tisztára képtelenség. *Carnegie* ez eljárása tehát inkább kárára, semmint hasznára van a könyvtárak ügyének. A cifra épületekbe rendesen selejtes könyvanyag kerül, melynek gyarapítása ötletszerű és hiányos, kezelése pedig botránnyosan kezdetleges. Megfelelő anyagi eszközök híján ugyanis szó sem lehet arról, hogy a város képzett könyvtári tisztviselőt szerződtethessen, hanem be kell érnie »az élet valamely hajótöröttjével, egy letört irtokkal, kiérdemesült rendőrrel vagy megbukott theologussal«, a ki hajlandó a »vakolómunkás bérével egyenlő« díjazásért reggel 9-től este 10-ig kiszolgálni a város mívelődni vágyó közönségét. S hiába tolmácsolták ezt a nyomorúságos állapotot *Carnegie* előtt: ép oly lehetetlen volt megértetni vele, hogy a könyvtárról épület emelésével még koránt sincs gondoskodva, mint a mily lehetetlen volt rávenni arra, hogy már létező, de szegény könyvtárak fejlesztésére akár egy garast is adjon. Íme így fest közelről a világszerte ünnepeit fáradhatatlan könyvtáralapító.

Observer.